

YRITYKSEN OMISTAJANVAIHDOS

Suunnittelemattoman omistajanvaihdoksen opas

Tämä opas on julkaistu
Ostrobothnian Business
Transfers -hankkeessa.

**Euroopan unionin
osarahoittama**

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	4
2. OMISTAJANVAIHDOSTEN ERITYISTILANTEET	5
2.1 Avioero.....	5
2.2 Vakava sairastuminen tai onnettomuus.....	5
2.2.1 Ennaltaehkäisevät toimet.....	5
2.2.2 Kun ennakointiin ei enää ole aikaa	6
2.3 Kuolemantapaus.....	6
3. YRITYSMUOTOJEN ERITYISPIIRTEITÄ	8
3.1 Toiminimiyrittäjä.....	8
3.2 Avoin yhtiö ja kommandiittiyhtiö	8
3.3 Osakeyhtiö.....	9
4. TOIMINNAN LOPETTAMINEN TAI MYYNTI	10
4.1 Toiminimen lopettaminen.....	11
4.2 Avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön lopettaminen.....	11
4.3 Osakeyhtiön lopettaminen	11
4.4 Yritystoiminnan, osakkeiden tai omistusosuuden myynti.....	12
5. SOPIMUKSET – TURVAA YRITYKSEN TULEVAISUUS OIKEILLA ASIAKIRJOILLA	13
5.1 Avioehto	13
5.2 Testamentti	14
5.3 Omistajasopimus.....	15
5.4 Edunvalvontavaltuutus	15
6. TARKISTUSLISTA JA ASIOITA POHDITTAVAKSI	16
6.1 Asiakirjat	16
6.2 Sidosryhmät.....	16
6.3 Sopimukset ja velvoitteet.....	16
6.4 Omaisuuden myynti tai siirto	16
6.5 Verotusasiat.....	17
6.6 Tiedottaminen asiakkaille ja toimittajille.....	18
6.7 Lakisääteiset ilmoitukset.....	18
6.8 Loppuraportointi	18
6.9 Pohdittavaa	18
7. LOPPUSANAT	19

1. JOHDANTO

Joskus yrittäjän elämässä tapahtuu odottamattomia muutoksia, jotka koettelevat sekä perhettä että yritystä. Yrittäjän onnettomuus, sairaus tai kuolema tuo surun lisäksi merkittäviä taloudellisia riskejä.

Jos jotakin odottamatonta tapahtuu, olisi hyvä, että mielessä on sopiva jatkaja yritystoiminnalle. Jos löytyy vapaaehtoinen ja kiinnostunut henkilö, yritystä koskevaa osaamista ja tietoa tulisi alkaa siirtää hänelle hyvissä ajoin ja rauhassa. Kaikkea ei voi suunnitella etukäteen, eikä yritystä pitkään johtanutta omistajaa voi täysin korvata. Kriisitilanteista selvittää paremmin, kun niihin on varauduttu.

Tässä oppaassa tuomme esiin tärkeimmät asiat, jotka vastuuhenkilöiden tulisi huomioida pohtiessaan, mitä yritystoiminnalle tehdään odottamattomissa tilanteissa.

Monet ovat kohdanneet haasteita odottamattoman tapahtuman sattuessa ja löytäneet niihin ratkaisuja – joskus lopettamalla toiminnan, joskus aloittamalla alusta, ja joskus antamalla jonkun toisen ottaa ohjat. Tärkeintä on ottaa yksi askel kerrallaan ja uskaltaa pyytää apua. Tukea on saatavilla, ja jokainen päätös, jonka teet on askel kohti selkeyttä ja turvallisuutta, sekä itsellesi että niille, joita asia koskee. Olet jo ottanut tärkeän ensimmäisen askeleen etsimällä tietoa. Jatka eteenpäin – mahdollisuuksia on aina, myös vastoinkäymisissä.

2. OMISTAJANVAIHDOSTEN ERITYISTILANTEET

Omistajanvaihdokseen liittyy monia tilanteita, joissa yrityksen omistus voi muuttua myös vastoin omistajan tahtoa. Näissä tilanteissa on tärkeää olla valmistautunut ja ymmärtää, miten esimerkiksi henkilökohtaiset elämänmuutokset voivat vaikuttaa yritystoimintaan.

2.1 Avioero

Kun avioliitto päättyy, puolisojen omaisuus kuuluu avio-oikeuden piiriin, ellei toisin ole sovittu avioehdolla. Käytännössä tämä tarkoittaa, että puolisojen varat lasketaan yhteen ja jaetaan kahteen yhtä suureen osaan. Tätä verrataan kummankin puolison omaisuuden arvoon, ja se, jolla on enemmän omaisuutta, joutuu siirtämään toiselle tasinkona sen verran, että molemmille jää yhtä paljon. Tätä prosessia kutsutaan ositukseksi ja siirrettävää määrää tasingoksi. Jos osapuolet eivät pääse yhteisymmärrykseen yrityksen tai osakkeiden arvosta, käräjäoikeus voi määrätä pesänjakajan tekemään osituksen ja vahvistamaan yrityksen arvon.

Yritys ja sen omaisuus kuuluvat ositukseen, ellei avioehtoa ole. Tämä voi aiheuttaa yrittäjälle vaikean tilanteen, sillä yrityksen varoja tai omistusosuutta voi siirtyä entiselle puolisolle. Usein yrityksen varat ovat sidottuja esimerkiksi kiinteistöihin tai kalustoon, mikä voi johtaa siihen, että yritys joudutaan osituksen vuoksi myymään joko osittain tai kokonaan.

Laadi siis aina avioehto. Tästä voit lukea lisää oppaassa myöhemmin.

2.2 Vakava sairastuminen tai onnettomuus

Toinen merkittävä erityistilanne liittyy yrittäjän terveyteen. Vakava sairaus tai onnettomuus voi tulla yllättäen ja aiheuttaa suuria haasteita yrityksen jatkuvuudelle. On tärkeää varautua tällaisiin tilanteisiin, jotta yritys ei joudu kriisiin yrittäjän poissaolon vuoksi.

2.2.1 Ennaltaehkäisevät toimet

Vakavan sairauden tai onnettomuuden varalta yrityksellä tulisi olla kirjallinen suunnitelma. Suunnitelmassa on oltava ohjeet siitä, kuka hoitaa yrityksen päivittäisiä tehtäviä ja miten yhteydenpito asiakkaisiin ja yhteistyökumppaneihin järjestetään. Yrittäjän tulisi löytää ja kouluttaa luotettava henkilö hoitamaan tarvittaessa yrityksen arkea. Lisäksi on varmistettava, että luotettu henkilö saa käyttöoikeuden yrityksen ja yrittäjän pankkitileihin – näiden ei tarvitse olla sama henkilö.

On tärkeää, että yrittäjä dokumentoi hyvin kaikki keskeiset tiedot ja prosessit. Tämä helpottaa suunnitelman toteutusta ja seuranta. On myös tärkeää laatia edunvalvontavaltuus. Tästä voit lukea lisää oppaassa myöhemmin.

Oikein mitoitettut vakuutukset tuovat taloudellista turvaa sairauden, työkyvyttömyyden tai kuoleman varalta.

On tärkeää pitää YEL-vakuutus kohtuullisella tasolla. Yrittäjän sairauspäiväraha tai työkyvyttömyyseläke perustuu siihen työtuloon, joka on ilmoitettu yrittäjän eläkevakuutusta (YEL) maksettaessa. Osittainen sairauspäiväraha on mahdollinen, jos yrittäjä palaa sairauden jälkeen osa-aikatyöhön. Yrittäjän kuollessa puoliso ja lapset voivat saada perhe-eläkettä, edellyttäen että YEL-vakuutus on ollut voimassa.

2.2.2 Kun ennakoitiin ei enää ole aikaa

Äkillisessä tilanteessa ensimmäinen askel on selvittää, kuka voi hoitaa verotukseen ja laskutukseen liittyviä asioita (kuten arvonlisävero- tai tuloveroilmoituksia). Tämä voi olla esimerkiksi kirjanpitäjä tai työntekijä, jolla on tarvittavat oikeudet. Jos toimintaa harjoitetaan yhtiömuodossa, on syytä tarkistaa kaupparekisteriote sekä yhtiöjärjestys tai sopimus sen selvittämiseksi, kuka on oikeutettu edustamaan yhtiötä. On myös tärkeää ottaa selvää, onko olemassa prokura, eli nimenkirjoitusoikeutta, joka antaa valtuudet hoitaa yrityksen asioita.

Jos yrittäjä ei itse pysty hoitamaan asioitaan, yrityksen asioiden hoitaminen edellyttää virallista valtakirjaa tai edunvalvontavaltuutusta. Jos yrittäjä ei enää kykene allekirjoittamaan tällaista asiakirjaa, puoliso tai muu läheinen voi hakea edunvalvojaa Digi- ja väestötietoviraston (DVV) tai käräjäoikeuden kautta.

Hakemusta varten tarvitaan lääkärintlausunto, joka osoittaa, ettei henkilö kykene itse hoitamaan asioitaan. DVV:n verkkosivuilla on täytettävä hakemuslomake. Liitteiksi tarvitaan selvitykset varallisuudesta ja tuloista. Käsittely kestää yleensä 4–5 kuukautta, mutta kiireellisissä tapauksissa voi pyytää nopeutettua käsittelyä.

Jos yrityksellä on työntekijöitä, omaiset voivat pyytää heiltä apua yrityksen sopimusvelvoitteiden selvittämisessä. Yleensä kirjanpitäjällä on hyvä kokonaiskuva yrityksen toiminnasta ja velvoitteista. Onkin tärkeää käydä kirjanpitäjän kanssa mahdollisimman pian läpi, mitkä ajankohtaiset asiat ovat ratkaisevia toiminnan jatkumisen kannalta.

2.3 Kuolemantapaus

Surusta huolimatta on toimittava nopeasti ja päättäväisesti. Ilman ripeää yritystoiminnan haltuunottoa koko yrityksen tulevaisuus voi vaarantua. Yrityksellä on yleensä vastuita ja velvoitteita, jotka on pystyttävä hoitamaan myös kriisitilanteessa.

Kun yrittäjä kuolee, vastuu yritystoiminnasta siirtyy kuolinpesälle. Kuolinpesän omistajuus alkaa kuolinhetkestä. Tämä tarkoittaa, että kuolinpesä siirtyy välittömästi yrityksen omaisuuden ja vastuiden omistajaksi, vaikka varsinainen perunkirjoitus ja perinnönjako tehdään myöhemmin.

Tärkeintä on arvioida yrityksen tilanne ja minimoida vahingot. Tämä tarkoittaa sitä, että on priorisoitava, mitkä toimet on tehtävä ensin tilanteen hallitsemiseksi. Aluksi voidaan kartoittaa yrityksen taloudellinen tilanne ja kerätä tietoa yrityksen kriittisistä toiminnoista. Näihin kuuluvat muun muassa verojen, tilausten ja toimitusten tarkistaminen.

On tärkeää varata nopeasti tapaaminen yrityksen tilitoimiston ja pankin kanssa tilanteen läpikäymiseksi.

Jos kuolinpesä jatkaa yritystoimintaa, se on aluksi itsenäinen verovelvollinen yksikkö. Kuolinpesän tuloja ei siis jaeta verotuksessa sen osakkaiden tuloiksi. Kuolinpesän verotus vastaa tällöin luonnollisen henkilön verotusta.

Jos kuolinpesä harjoittaa elinkeinotoimintaa, sitä verotetaan henkilönä siihen saakka, kunnes kuolinvuodesta on kulunut kolme vuotta. Tämän jälkeen yrityksen tulot jaetaan verotettavaksi kuolinpesän osakkaiden kesken. Viimeistään tässä vaiheessa on päätettävä, lopetetaanko toiminta, luovutetaanko se vai muutetaanko sen muotoa.

Kuolinpesällä voi olla erilaisia tulonlähteitä, kuten ansio- ja pääomatuloja sekä tuloja elinkeinotoiminnasta ja maataloudesta.

Jos kuolinpesä myy yritystoiminnan (liiketoimintakauppa), sopimukset, velat, vastuut ja oikeudet eivät siirry automaattisesti ostajalle. Tämä eroaa osakekaupasta, jossa nämä seuraavat osakeomistusta.

Kuolinpesässä päätöksiä ei tehdä enemmistöperiaatteella. Kuolinpesän osakkaita ovat perilliset, yleistestamentinsaajat sekä leski, jos hänellä on avio-oikeus tai asema perillisenä. Jos leskellä on avio-oikeus vainajan omaisuuteen, hän on kuolinpesän osakas siihen saakka, kunnes ositus on tehty. Kuolinpesää edustavat kaikki sen osakkaat, ja kaikki kuolinpesää koskevat päätökset on tehtävä yksimielisesti. Jos yksimielisyyttä ei saavuteta, se voi vaikeuttaa esimerkiksi yhtiön äänestyksiä. Riitatilanteissa käräjäoikeus voi yhden tai useamman osakkaan pyynnöstä määrätä pesänselvittäjän.

On myös tärkeää muistaa, että jos jollakin on ollut prokura (oikeus edustaa yritystä), se ei lakkaa automaattisesti valtuuttajan kuollessa, vaan se on peruttava erikseen.

3. YRITYSMUOTOJEN ERITYISPIIRTEITÄ

3.1 Toiminimiyrittäjä

Toiminimiyrittäjän erityispiirre on se, että yrittäjä vastaa henkilökohtaisesti yrityksen varoista ja veloista. Tämä tarkoittaa, että yrityksen varat ja velat siirtyvät kuolinpesälle, jos yrittäjä kuolee.

Myös muut elämäntilanteet kuin kuolemantapaus voivat vaikuttaa toiminimen toimintaan. Vakavan sairauden tai onnettomuuden sattuessa on tärkeää, että on olemassa suunnitelma siitä, miten toimintaa hoidetaan poissaolon aikana.

Koska yrittäjä on juridisesti sama kuin yritys, kukaan muu ei voi jatkaa toimintaa ilman uuden toiminimen rekisteröintiä. Siksi on järkevää laatia edunvalvontavaltuutus sekä dokumentoida tärkeät käytännöt ja yhteystiedot.

Kun varoja nostetaan toiminimiyrityksestä, on huomioitava mahdollinen arvonlisäveron takaisinmaksu valtiolle. On myös tärkeää varmistaa, että yrittäjä on maksanut oikean määrän ennakkoveroa.

3.2 Avoin yhtiö ja kommandiittiyhtiö

Vakava sairaus tai alentunut toimintakyky yhtiömiehellä voi aiheuttaa suuria haasteita yritystoiminnalle. Koska vastuunalaiset yhtiömiehet vastaavat henkilökohtaisesti yhtiön velvoitteista, on tärkeää, että on olemassa suunnitelma sen varalle, että joku yhtiömiehistä ei enää kykene osallistumaan toimintaan. Edunvalvontavaltuutus voi olla tärkeä väline sen varmistamiseksi, että joku toinen voi tarvittaessa tehdä päätöksiä ja hoitaa yhtiön asioita. On myös järkevää dokumentoida keskeiset käytännöt ja yhteystiedot, jotta toiminta voi jatkua ilman merkittäviä keskeytyksiä.

Kun avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön yhtiömies kuolee, hänen yhtiöosuutensa siirtyy kuolinpesälle. Yhtiömiehen kuoleman jälkeen sekä kuolinpesällä että muilla yhtiömiehillä on oikeus vaatia avoimen yhtiön purkamista, ellei sovita toiminnan jatkamisesta.

Jos kuolinpesä haluaa jatkaa avoimen yhtiön toimintaa, sen on tultava yhtiömieheksi. Tämä edellyttää yhtiösopimuksen muutosasiakirjaa, jonka allekirjoittavat kaikki yhtiömiehet sekä kaikki kuolinpesän osakkaat. Tällöin kuolinpesä vastaa avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön velvoitteista koko kuolinpesän varallisuudella. Kuolinpesä voi myös myydä yhtiöosuuden toiselle yhtiömiehelle tai ulkopuoliselle. Jälkimmäisessä tapauksessa yhtiö voi ottaa uuden yhtiömiehen tai muuttaa yritysmuotoa.

Kommandiittiyhtiössä on oltava vähintään kaksi yhtiömiestä: yksi vastuunalainen ja yksi äänetön yhtiömies. Molempia voi kuitenkin olla useampia. Vastuunalaisen yhtiömiehen asema kommandiittiyhtiössä vastaa yhtiömiehen asemaa avoimessa yhtiössä.

3.3 Osakeyhtiö

Jotta toiminta voi jatkua odottamattoman tapahtuman jälkeen, osakeyhtiöllä on oltava hallitus. Jos omistus siirtyy kuolinpesälle, kuolinpesä vastaa yhdessä muiden omistajien kanssa siitä, että yhtiöllä on lainmukainen hallitus.

Myös vakava sairaus tai alentunut toimintakyky osakkeenomistajalla tai hallituksen jäsenellä voi vaikuttaa yhtiön toimintaan merkittävästi, erityisesti pienissä yhtiöissä. Siksi on tärkeää, että on olemassa suunnitelma siitä, miten toimintaa hoidetaan poissaolon aikana. Edunvalvontavaltuutus on keskeinen väline, jonka avulla nimetty henkilö voi tehdä päätöksiä ja hoitaa yhtiön asioita, jos yrittäjä ei siihen enää itse kykene.

On järkevää dokumentoida tärkeät käytännöt, yhteystiedot ja pääsyoikeudet digitaalisiin järjestelmiin, jotta toiminta voi jatkua ilman suuria keskeytyksiä. Jos yhtiöllä on useita omistajia, osakassopimuksessa tulisi olla selkeät määräykset siitä, miten toimitaan sairastapauksissa – esimerkiksi antamalla muille omistajille oikeus lunastaa osakkeet tai nimetä uusi hallituksen jäsen.

Jos varajäsenestä tulee hallituksen ainoa varsinainen jäsen, hallitusta on täydennettävä. On tärkeää, että myös varajäsen tuntee hyvin yhtiön toiminnan ja talouden. Jokaisen hallituksen jäsenen on oltava toimintakelpoisuutensa puolesta kykenevä tekemään päätöksiä. Jos hallituksen jäsen julistetaan vajaavaltaiseksi tai hänellä ei muuten ole oikeustoimikelpoisuutta, on viipymättä nimitettävä uusi jäsen, jotta yhtiöllä on lainmukainen ja toimiva hallitus.

Kun osakeyhtiön ainoa osakkeenomistaja kuolee, osakkeet siirtyvät kuolinpesälle. Jos kaupparekisteriin merkitty hallituksen jäsen kuolee, Patentti- ja rekisterihallitukselle (PRH) on tehtävä muutosilmoitus. Osakeyhtiössä osakkeenomistajan vastuu rajoittuu yhtiöön sijoitettuun pääomaan, joten kuolinpesällä osakkeenomistajana ei ole samaa vastuuta yhtiön asioista kuin hallituksen jäsenellä.

Osakeyhtiöissä, joissa on vain yksi omistaja, tämä henkilö toimii usein myös ainoana hallituksen jäsenenä. Tällöin varajäsen siirtyy hallitukseen vainajan tilalle. Jos varajäsen ei jatka tehtävässä tai jos hallitus ei muuten täytä lain tai yhtiöjärjestyksen edellyttämää vähimmäiskokoa, on valittava uusi hallitus.

Jos yhtiöllä on useita omistajia, sillä tulisi olla osakassopimus. Sopimuksessa on hyvä määritellä, mitä toimenpiteitä tehdään, jos osakkeenomistaja kuolee tai sairastuu vakavasti. Tällöin osakkaat voivat toimia sopimuksen mukaisesti. Tämä voidaan kirjata myös yhtiöjärjestyksen lunastuslausekkeena.

Kuolinpesä ei voi toimia hallituksen jäsenenä. Sen sijaan kuolinpesän osakas, jos hän on luonnollinen henkilö, voi toimia hallituksen jäsenenä. Jos yhtiöllä ei ole hallitusta, Patentti- ja rekisterihallitus voi poistaa yhtiön kaupparekisteristä.

4. TOIMINNAN LOPETTAMINEN TAI MYYNTI

Mikäli odottamattoman tapahtuman jälkeen ei löydetä toimivaa ratkaisua, yritystoiminnan lopettaminen tai myyminen voi olla vaihtoehto. Toiminnan lopettamisesta on tehtävä lopettamisilmoitus kaupparekisteriin ja Verohallinnolle. Jos ilmoitusta ei tehdä, toimintaa pidetään yhä aktiivisena. Tällöin arvonlisäveroilmoitukset, työnantajasuoritukset ja muut oma-aloitteiset verot on edelleen annettava säännöllisesti.

Ennen toiminnan lopettamista mahdolliset yritys kiinnitykset on kuolettava tai yrityksen jatkajan on otettava vastuu kiinnityksestä. On myös tärkeää muistaa irtisanoa sopimukset ja vakuutukset. Arvonlisäveron lisäksi on huomioitava mahdolliset ennakkoverot sekä verot, joita voi syntyä omaisuuden myynnistä. Velvollisuus maksaa ennakkoveroa ei pääty automaattisesti yrityksen lopettamispäivänä – veron määrän tulee olla ajan tasalla, ja Verohallinnolle on annettava päivitetty tiedot, jotta veroa ei makseta liikaa tai liian vähän.

4.1 Toiminimen lopettaminen

Toiminimiyrittäjä tai maa- ja metsätalouden harjoittaja voi tehdä lopettamisilmoituksen Verohallinnolle OmaVeron kautta sen sijaan, että ilmoittaisi lopettamisesta kaupparekisteriin.

Ennen toiminimen lopettamista yrityksen mahdolliset varat tulisi muuttaa rahaksi tai ottaa yksityisottoina ulos toiminnasta arvostettuna niiden käypään arvoon. Kaikki velat on maksettava. Huomaa, että yksityisotot voivat aiheuttaa veroseuraamuksia, kuten arvonlisäveron palauttamisen (yrityksen pitää maksaa ALV ikään kuin se olisi myynyt tavaran ulkopuoliselle). Vaihto-omaisuus ja irtaimet käyttöomaisuushyödykkeet, kuten koneet ja autot, voidaan ottaa ulos käypään arvoon tai alkuperäiseen hankintahintaan sen mukaan, kumpi on alempi. Rakennukset ja osakkeet otetaan ulos käypään arvoon.

4.2 Avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön lopettaminen

Lopettamisilmoitusta varten tarvitaan kaikkien yhtiömiesten – myös äänettömien yhtiömiesten – allekirjoittama sopimus yhtiön purkamisesta. Avoin yhtiö tai kommandiittiyhtiö voidaan purkaa myös selvitysmenettelyn kautta. Selvitysmenettely koostuu yleensä kolmesta vaiheesta: ilmoitus selvitystilasta ja selvittäjän rekisteröinnistä, julkisen haasteen hakeminen sekä lopettamisilmoitus.

Yrityksen vaihto-omaisuus ja irtaimet käyttöomaisuushyödykkeet, kuten koneet ja autot, voidaan ottaa ulos käypään arvoon tai alkuperäiseen hankintahintaan sen mukaan, kumpi on alempi. Rakennukset ja osakkeet otetaan ulos käypään arvoon. Kun yhtiön varat on jaettu tai yhtiö voidaan muuten katsoa purkautuneeksi, yhtiömiehen tai nimetyn selvittäjän on viipymättä tehtävä lopullinen lopettamisilmoitus kaupparekisteriin.

Avoin yhtiö tai kommandiittiyhtiö, joka ei kykene vastaamaan veloistaan, voidaan asettaa konkurssiin. Tuomioistuin päättää konkurssimenettelystä, ja hakemuksen voi tehdä joko velkoja tai yhtiö itse. Konkurssihakemus jätetään käräjäoikeuteen.

4.3 Osakeyhtiön lopettaminen

Jos osakkeille ei löydy ostajaa ja omistajat haluavat lopettaa osakeyhtiön sekä jakaa sen jäljellä olevat varat, yhtiö on purettava selvitysmenettelyn kautta. Selvitysmenettely tarkoittaa, että yhtiön varat muutetaan rahaksi, velat maksetaan ja jäljelle jäävä pääoma jaetaan osakkeenomistajille.

Osakeyhtiö asetetaan selvitystilaan yhtiökokouksen päätöksellä, ja yhtiökokous valitsee yhden tai useamman selvitysmiehen hoitamaan selvitysmenettelyn. Kuolinpesä ei voi toimia selvitysmiehenä, vaan selvitysmiehen on oltava luonnollinen henkilö.

Selvitysmenettely kestää vähintään viisi kuukautta ja koostuu neljästä vaiheesta: selvitystilan ja selvitysmiehen rekisteröinti, julkisen haasteen hakeminen velkojille, ilmoitus osakeyhtiön purkamisesta sekä ilmoitus osakeyhtiön lopputilityksestä.

On tärkeää muistaa, että hallituksen toimikausi päättyy, kun yhtiö asetetaan selvitystilaan. Tämän jälkeen selvitysmies vastaa yhtiön toiminnasta ja purkamisesta. Osakkeenomistajat kutsutaan vuosittain yhtiökokoukseen käsittelemään yhtiön tilinpäätöstä ja lopputilitystä. On myös huomattava, että jos prosessi ulottuu kahdelle tilikaudelle, tilinpäätös on laadittava molemmilta vuosilta.

Osakeyhtiö voidaan asettaa konkurssiin, jos se ei kykene vastaamaan veloistaan. Tuomioistuin päättää konkurssimenettelystä, ja hakemuksen voi tehdä joko velkoja tai yhtiö itse. Konkurssi alkaa, kun tuomioistuin tekee asiassa päätöksen.

4.4 Yritystoiminnan, osakkeiden tai omistusosuuden myynti

Omaisilla on halutessaan mahdollisuus myydä yritys kokonaan tai osittain. Myynti voi tapahtua joko osakkeiden tai omistusosuuden luovutuksena tai myymällä yrityksen liiketoiminta.

Osakkeiden tai omistusosuuden luovutuksessa yrityksen varat ja velat siirtyvät kaupan mukana. Tämä on myyjän kannalta yksinkertaisin ja nopein vaihtoehto. Liiketoimintakaupassa taas tietyt varat jätetään yleensä kaupan ulkopuolelle, kuten likvidit varat, sijoitusvarallisuus ja muu toimintaan kuulumaton omaisuus. Usein myös liiketoiminnassa käytetty kiinteistö voidaan jättää kaupan ulkopuolelle. Tämä menetelmä on kuitenkin hitaampi, koska yrityksen tulevaisuudesta on päätettävä erikseen.

Yksi tai useampi omainen voi olla kiinnostunut ottamaan yrityksen haltuunsa tai yritys voidaan vaihtoehtoisesti lopettaa. Ennen myyntiä on suositeltavaa teettää asiantuntijoilla yrityksen arvonmääritys ja käyttää juristin apua sopimusten laatimisessa ja kaupan toteuttamisessa.

Lisäohjeita varten kannattaa tutustua Pohjanmaan kehitysyhtiöiden verkkosivuilta löytyviin muihin omistajanvaihdosoppaisiin. Niistä löytyy käytännön tietoa ja tukea erilaisiin tilanteisiin, joita omistajanvaihdoksen yhteydessä voi tulla vastaan.

5. SOPIMUKSET – TURVAA YRITYKSEN TULEVAISUUS OIKEILLA ASIAKIRJOILLA

Yrityksen toiminnan turvaamiseksi odottamattomien elämänmuutosten varalta on tärkeää, että tarvittavat juridiset asiakirjat ovat kunnossa. Ajoissa laadittujen sopimusten avulla yrittäjä voi vähentää ristiriitojen, taloudellisten menetysten ja epävarmuuden riskiä – sekä itselleen että läheisilleen.

Nimenkirjoitusoikeus eli prokura mahdollistaa taloudellisten asioiden nopean hoitamisen, jotta yritys voi laskuttaa ja maksaa laskuja ilman viivytyksiä.

Tässä osiossa käydään läpi tärkeimmät sopimukset, jotka voivat vaikuttaa yrityksen tulevaisuuteen esimerkiksi avioeron, sairauden tai kuolemantapauksen yhteydessä. Tärkeiden sopimusten laatimisessa kannattaa aina käyttää asiantuntijan apua.

5.1 Avioehto

Avioehdolla voidaan rajoittaa puolison oikeutta yritykseen ja sen varoihin mahdollisen avioeron sattuessa. Avioehto voi vähentää riitoja ja oikeusprosesseja, koska siinä määritellään etukäteen, miten omaisuus jaetaan.

Ilman avioehtoa yrittäjä voi joutua myymään osan yrityksestään tai ottamaan lainaa maksaakseen tasinkoa puolisolleen. Tämä voi vaarantaa yrityksen toiminnan ja jatkuvuuden.

Avioehto laadittaessa on huomioitava esimerkiksi yrityksen yhtiömuoto sekä se, koskeeko avio-oikeuden rajoitus myös omaisuuden tuottoa ja sellaista omaisuutta, joka hankitaan toisen omaisuuden tilalle. Avioehto voidaan laatia koskemaan kaikkea puolisoiden omaisuutta, vain toisen puolison omaisuutta tai vain tiettyä omaisuutta, kuten osakkeita tai osuuksia yrityksessä, jonka toinen puoliso omistaa.

Jos avioehto ei ole, puolisoiden omaisuus kuuluu avio-oikeuden piiriin. Siksi jokaisen osakeyhtiön osakkeenomistajan ja jokaisen avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön yhtiömiehen tulisi laatia oma avioehtonsa ja huolehtia sen rekisteröinnistä. Jotta avioehto on pätevä, se on rekisteröitävä Digi- ja väestötietovirastossa.

5.2 Testamentti

Vainajan omaisuuden jakamisesta määrätään perinteisesti testamentissa. Testamentissa voidaan esimerkiksi määrätä, että yritystoiminta siirtyy jollekin toiselle osakkaalle sen sijaan, että se menisi leskelle tai muille omaisille.

Testamenttia laadittaessa on tärkeää huomioida myös muut sopimukset (kuten avioehto, yhtiöjärjestys tai osakassopimus), jotta ei synny tilanteita, joissa yrittäjä testamenttaa osakkeita tai omistussuosuuksia, joita hänellä ei ole oikeutta luovuttaa.

Ilman testamenttia perintö jaetaan perintökaaren mukaisesti, mikä voi johtaa siihen, että yrityksen osakkeet tai omistussuudet jakautuvat useiden perillisten kesken. Tämä voi vaikeuttaa yrityksen päätöksentekoa ja toimintaa.

Testamentilla yrittäjä voi määrätä, miten yritysvarallisuus jaetaan (lakiosaa lukuun ottamatta) ja kuka siitä vastaa. Tämä on erityisen tärkeää, jos perillisiin kuuluu alaikäisiä lapsia.

Testamentissa rajoitetaan usein testamentinsaajien puolisojen oikeutta perintöön ja sen tuottoon. Testamenttia laadittaessa yrittäjän tulee huomioida mahdollinen avioehto ja varmistaa, ettei asiakirjoissa ole keskenään ristiriitaisia määräyksiä.

5.3 Omistajasopimus

Osakeyhtiöissä, kommandiittiyhtiöissä ja avoimissa yhtiöissä omistajasopimus on tärkeä asiakirja yrityksen toiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi. Jos yrityksellä on useita omistajia, omistajasopimus tulisi aina laatia ennaltaehkäisevänä keinona mahdollisia ristiriitatilanteita varten.

Omistajien välisessä sopimuksessa voidaan esimerkiksi määrätä, että kaikkien osakkaiden tulee laatia avioehto yrityksen omistuksen ja varojen suojaamiseksi.

Toinen vaihtoehto on sopia, että omistajan avioeron tai kuoleman sattuessa muilla omistajilla tai yhtiöllä on oikeus lunastaa kyseiset osakkeet tai omistusosuus. Lisäksi omistajasopimuksessa tulisi määrittellä, miten osakkeiden tai omistusosuuden arvo tällaisissa tilanteissa lasketaan.

Omistajasopimuksessa voidaan myös sopia siitä, miten perilliset voivat osallistua yrityksen toimintaan tai saada korvauksen osakkeista tai omistusosuudesta. Tämä voi ehkäistä riitoja ja varmistaa, että perilliset saavat oikeudenmukaisen osuuden yrityksen arvosta.

5.4 Edunvalvontavaltuus

Edunvalvontavaltuus on asiakirja, jossa henkilö antaa toiselle henkilölle oikeuden hoitaa omia asioitaan – joko kokonaan tai osittain. Muodoltaan se muistuttaa testamenttia, mutta koskee aikaa ennen kuolemaa. Edunvalvontavaltuus voi myös lakata olemasta voimassa, jos valtuuttaja myöhemmin palauttaa toimintakykynsä.

Ilman edunvalvontavaltuutusta vastuu yrityksen asioiden hoitamisesta voi päättyä tuomioistuimen määräämälle edunvalvojalle, mikä voi aiheuttaa viivästyksiä ja ristiriitoja. Edunvalvontavaltuus selkeyttää tilanteen ja vähentää konfliktien riskiä.

6. TARKISTUSLISTA JA ASIOITA POHDITTAVAKSI

Kun yrittäjän työkyky heikkenee tai yritystoiminta äkillisesti keskeytyy, on tärkeää, että tarvittavat asiakirjat, tiedot ja toimenpiteet löytyvät helposti ja ovat hallittavissa. Tämä osio kokoaa yhteen keskeiset asiat ja muistilistat, joiden avulla yrityksen asiat voidaan hoitaa mahdollisimman sujuvasti ja vastuullisesti. Mukana on myös pohdintakysymyksiä, jotka auttavat ennakoimaan ja suunnittelemaan tulevaa – oli kyse sitten yrittäjistä itsestään tai hänen läheisistään.

6.1 Asiakirjat

Kokoa yhteen kaikki sähköiset ja paperiset asiakirjat, jotka sisältävät tietoa siitä, miten eri tilanteissa tulee toimia: avioehto, testamentti, osakas-/omistajasopimus ja edunvalvontavaltuus.

Onko kaikki yrityksen johtamiseen liittyvät asiakirjat koottu yhteen paikkaan (esimerkiksi sopimukset, henkilöstöasiat, salasanat)? Asiakirjat voivat olla paperisina tai digitaalisessa muodossa – jos ne ovat digitaalisia, on varmistettava, että niiden avaamiseen tarvittavat salasanat ovat saatavilla.

6.2 Sidosryhmät

Informoi sidosryhmiä: kerro ensin perheenjäsenille, työntekijöille ja tärkeille yhteistyökumppaneille.

Avoin ja oikea-aikainen viestintä on tärkeää. Varmista, että työntekijöillä on kaikki tarvittava tieto ja tuki.

6.3 Sopimukset ja velvoitteet

Käy läpi kaikki voimassa olevat sopimukset ja sitoumukset.

Tarkista kaikki sopimukset, kuten asiakas-, hankinta-, alihankinta-, kuljetus-, rahoitus-, vakuutus- ja IT-järjestelmäsopimukset. Onko sopimuksia päivitettävä, irtisanottava tai aiheuttavatko ne muita välittömiä toimenpiteitä?

YEL-maksujen (yrittäjän eläkevakuutus) jatkaminen tai keskeyttäminen: ota yhteyttä työeläkeyhtiöön, jos tilanne sitä edellyttää.

6.4 Omaisuuden myynti tai siirto

Selvitä esimerkiksi yrityksen kirjanpitäjän kanssa, mitä omaisuutta yritys omistaa. Yrityksellä voi olla käytössään myös leasing-sopimuksella hankittua omaisuutta. Päätä, mitä yrityksen omaisuudelle ja varoille tehdään. Toiminnan kannalta ei- kriittiset varat kannattaa myydä ensimmäisenä.

Huomaa, että myyntihinta (käypä arvo) voi poiketa omaisuuden kirjanpitoarvosta, mikä voi johtaa verotettavaan voittoon. Lisäksi koneet ja laitteet, joita on käytetty liiketoiminnassa, ovat yleensä olleet vähennyskelpoisia hankittaessa, mikä tarkoittaa, että arvonalisäveroa voi joutua palauttamaan myynnin yhteydessä.

Jotkin varat voivat olla myös kiinnitettyjä. Niitä on voitu käyttää esimerkiksi pankkilainan vakuutena. Yrityskiinnitykset voidaan usein siirtää, jos toiminta jatkuu. Myynnin yhteydessä yrityskiinnitys on kuitenkin ensin kuoletettava.

Kuolinpesästä voidaan myös lunastaa omaisuutta yksityishenkilölle. Tällöin lunastushinnan on vastattava omaisuuden käypää arvoa.

6.5 Verotusasiat

Kiinnitä huomiota toiminnan lopettamisen verovaikutuksiin, kuten siihen, että mahdolliset varaukset on tuloutettava. Ota yhteyttä kirjanpitoimistoon ja selvitä, mitä veroseurauksia ja velvoitteita tilanteeseen liittyy.

Muista tehdä Verohallinnolle ilmoitus ennakkoverosta. Hoida myös arvonalisäveroilmoitukset siihen asti, kunnes yritys lakkaa olemasta, vaikka toiminta olisi jo päättynyt. Huomaa, että kuolinpesälle vahvistettua luovutustappiota ei voi siirtää perillisille käytettäväksi heidän omassa verotuksessaan perinnönjaon yhteydessä.

Jos toiminta on kausiluonteista, arvonalisävero voi vaihdella huomattavasti. Tämä on otettava huomioon yrityksen maksuvalmiutta ja kassavirtaa arvioitaessa.

6.6 Tiedottaminen asiakkaille ja toimittajille

Kuka vastaa ulkoisesta viestinnästä tärkeille asiakkaille ja toimittajille? Heille tulee ilmoittaa toiminnan muutoksista tai lopettamisesta ja varmistaa, että kaikki avoimet asiat ja sopimukset hoidetaan asianmukaisesti.

6.7 Lakisääteiset ilmoitukset

Selvitä, mitkä toiminnan lopettamiseen liittyvät lakisääteiset ilmoitukset on tehtävä paikallisille viranomaisille tai esimerkiksi työnantajarekisteriin, arvonlisäverorekisteriin, alkoholin ja tupakan myyntiä valvoville viranomaisille sekä musiikkilupia myöntäville järjestöille.

6.8 Loppuraportointi

Laadi loppuraportti kaikista liiketapahtumista ja varmista, että kaikki kirjanpitoon ja liiketoimintaan liittyvät asiat on dokumentoitu asianmukaisesti.

6.9 Pohdittavaa

On hyvä pohtia etukäteen ainakin seuraavia kysymyksiä:

- ▶ Miten voit parhaiten varmistaa, että toiminta voi jatkua, jos omistaja tai osakas kuolee tai sairastuu vakavasti, joutuu onnettomuuteen tai käy läpi avioeron? Onko olemassa henkilö, joka tuntee toiminnan ja voi jatkaa sitä?
- ▶ Onko olemassa omistaja- tai osakassopimus, jossa on sovittu toimintatavoista poikkeustilanteissa?
- ▶ Kuka perii omaisuuden lakimääräisen perimysjärjestyksen mukaan? Johtaako se lopputulokseen, jonka itse haluat?
- ▶ Onko perillisillä osaamista ja halua jatkaa yritystoimintaa?
- ▶ Onko yrityksellä riittävät vakuutukset kattamaan äkillisen omistajanvaihdoksen riskit, kuten henkivakuutus, tapaturmavakuutus, keskeytysvakuutus tai avainhenkilövakuutus?

Näihin kysymyksiin voidaan vaikuttaa monilla eri tavoilla, kuten lisäämällä määräyksiä yhtiöjärjestykseen, laatimalla testamentti, myymällä tai siirtämällä yritys – edellyttäen, että on henkilöitä, jotka voivat ottaa toiminnan vastuulleen. Osakassopimus voi olla erittäin tärkeä työkalu. Sen muuttaminen on käytännössä huomattavasti joustavampaa kuin yhtiöjärjestyksen tai yhtiösopimuksen muuttaminen.

Muista tehdä päätökset tavalla, joka kunnioittaa kaikkien osapuolten näkemyksiä ja oikeuksia, jotta yhteisymmärrys ja hyvät ihmissuhteet säilyvät perheen ja ystävien kesken myös järjestelyjen jälkeen.

7. LOPPUSANAT

Yritystoiminnan äkillinen päättyminen tai muuttuminen on monimutkainen ja haastava prosessi, joka sujuu parhaiten, kun siihen on etukäteen suunniteltu ja valmistauduttu huolellisesti. Tämä opas on tarjonnut yleiskuvan niistä toimenpiteistä ja näkökohdista, jotka tulevat ajankohtaisiksi yrityksen omistajan avioeron, kuoleman tai työkyvyttömyyden yhteydessä.

On tärkeää, että yrityksellä ja yrittäjällä on selkeä suunnitelma ja tarvittavat asiakirjat valmiina, kuten avioehto, testamentti, edunvalvontavaltuutus ja osakassopimus. Näiden avulla voidaan varmistaa, että toiminta voi jatkua mahdollisimman sujuvasti myös kriisitilanteessa. On myös viisasta suojautua erilaisilta riskeiltä ja kriiseiltä sopivilla vakuutuksilla. Tämä ei tarkoita vain henkilökohtaisia vakuutuksia, vaan myös keskeytys- ja vastuuvakuutuksia. Viime vuosina myös kybervakuutusten tarve on kasvanut IT-riskien lisääntyessä.

Kriisitilanteessa on tärkeää huolehtia itsestä ja perheestä vaikean ajan keskellä. Läheisellä voi olla oikeus tilapäiseen poissaoloon työstä huolehtiakseen sairaasta henkilöstä.

On aina muistettava, että ennakoiva suunnittelu ja valmistautuminen ovat avain yrityksen jatkuvuuden turvaamiseen. Vaikka kaikkea ei voi ennustaa, huolellinen valmistautuminen helpottaa selviämistä odottamattomista tilanteista ja vähentää sekä taloudellista että henkistä kuormitusta.

Toivomme, että tämä opas on tarjonnut arvokasta tietoa ja tukea valmistautuessasi äkillisiin muutoksiin tai yritystoiminnan päättämiseen.

Lisää hyödyllistä tietoa ja oppaita löytyy Pohjanmaan kehitysyhtiöiden verkkosivuilta. Sieltä voit muun muassa ladata seuraavat oppaat:

- ▶ Yrityksen ostajan tarkistuslista
- ▶ Opas yrityksen myyjälle
- ▶ Opas yrityksen ostajalle
- ▶ Opas yrityksestä luopuvalle
- ▶ Opas yrityksen jatkajalle
- ▶ Omistajanvaihdoksen kasvuopas

APUA JA NEUVOJA ON SAATAVILLA.

Tuemme sinua. Ota yhteyttä ja
varaa aika yritysneuvontaan!

Vaasanseudun Kehitys Oy VASEK

vasek.fi

06 317 7600

Oy Pietarsaaren seudun Kehittämissyhtiö Concordia

jakobstadsregionen.fi

010 239 7550

Dynamo Närpes

dynamonarpes.fi

010 327 7120

Business Kristinestad

businesskrs.fi

050 322 2986